

УДК 378.1: 23

А. П. Савицька

(Харківський національний університет Повітряних Сил)

alla_toefl@ukr.net

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ ВІЙСЬКОВИХ ЛЬОТЧИКІВ ДО МІЖНАРОДНИХ МИРОТВОРЧИХ ОПЕРАЦІЙ

Анотація

Розглянуто проблеми ефективної організації професійної підготовки майбутніх військових пілотів, організаційно-педагогічні умови формування готовності майбутніх військових льотчиків до міжнародних миротворчих операцій під час наземної підготовки. Запропоновано рівні професійної підготовки для реалізації зазначених умов: навчальної діяльності, навчально-професійної діяльності, тренажерної підготовки. Наведено психологічні та методичні вимоги для впровадження експериментального спецкурсу.

Ключові слова: професійна підготовка, майбутні військові льотчики, готовність до міжнародних миротворчих операцій, організаційно-педагогічні умови, навчальний процес.

Summary

There have been considered the problems of effective training of future military pilots, organizational and pedagogical conditions of formation of future military pilots in international peacekeeping operations during ground preparation.

Key words: training, future military pilots, commitment to international peacekeeping operations, organizational and pedagogical conditions, educational process.

Постановка проблеми. Україна сьогодні входить до десяти найбільших держав-контрибуторів ООН і є учасником забезпечення міжнародної безпеки на всіх рівнях – субрегіональному, регіональному й світовому. За цей час до виконання миротворчих завдань залучалось 19 українських військових формувань типу бригада, тактична група, батальйон, рота, ескадрилья й загін, до складу яких входило понад 32 тисяч військовослужбовців із залученням 2,5 тисяч одиниць техніки та 38 вертольотів [3].

У сучасній світовій практиці сформувались концептуальні основи щодо застосування ЗС у міжнародних миротворчих операціях, викладені у ряді нормативно-правових актів, Постанов Верховної Ради України, Указів Президента України, Постанов Кабінету Міністрів України, згідно з якими участь у ММО (міжнародні миротворчі операції) є одним із основних складових забезпечення воєнної безпеки держави, важливий елемент трансформації та розвитку ЗС України згідно з вимогами сучасного воєнного мистецтва та досвідом ведення воєнних конфліктів.

Підготовка миротворчих контингентів сьогодні – це один із найважливіших аспектів розвитку теорії та практики миротворчої діяльності ЗС України. Тому це викликає потребу вдосконалення

професійної підготовки та визначення педагогічних умов формування готовності майбутніх військових льотчиків до міжнародних миротворчих операцій під час наземної підготовки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Наукові засади організації вищої професійної освіти в Україні розробляють В. Биков, Г. Єльнікова, Е. Лузік, Н. Ничкало, В. Радкевич, О. Сухомлинська та ін.

Важливими для нашого дослідження є історичні дослідження ММО (І. Козинець – участь ЗС України в миротворчій діяльності (1992-2006 рр.), П. Кушнір – історія миротворчої діяльності на Близькому Сході в 1945-2000 роках), психологічні дослідження ММО (Н. Агаєв – психологічні чинники адаптації військовослужбовців миротворчого контингенту до діяльності в особливих умовах, Т. Паронянц – виникнення та проявлення посттравматичних стресових розладів у працівників органів внутрішніх справ в умовах виконання миротворчої місії ООН, Д. Сохадзе – професійний психологічний відбір кандидатів для комплектування підрозділів миротворчих сил); політологічні дослідження (С. Акулов – сили та засоби в ММО, А. Німченко – концептуальні засади та політика США щодо миротворчої діяльності ООН), правові (С. Білоцький, І. Коропатнік), медичні (Н. Пономаренко), управлінські (О. Мельник), військові (О. Гуржій, А. Лега та ін.) та педагогічні (Л. Галуза) аспекти ММО.

Проте сучасним теорії та практиці бракує фундаментальних досліджень з проблеми формування готовності майбутніх військових льотчиків до міжнародних миротворчих операцій під час наземної підготовки.

Постановка завдання. Першочергового розв'язання, на нашу думку, вимагають такі суперечності підготовки майбутніх офіцерів військової авіації: між вимогами сучасної війни та міжнародних миротворчих операцій до підготовленості майбутнього військового пілота та реальним рівнем його підготовленості до виконання таких завдань; між вимогами до професійних якостей, необхідних майбутньому військовому пілоту в міжнародних миротворчих операціях, та ефективністю їх формування в процесі підготовки у ВВНЗ; між досягненнями науки й рівнем їх застосування в навчальному процесі ВВНЗ; між необхідністю формування готовності майбутніх військових пілотів до виконання завдань під час міжнародних миротворчих операцій та відносною застарілістю форм і методів навчання у ВВНЗ.

Мета статті – розглянути проблеми ефективної організації професійної підготовки майбутніх військових пілотів, організаційно-педагогічні умови формування готовності майбутніх військових льотчиків до міжнародних миротворчих операцій під час наземної підготовки; запропонувати рівні професійної підготовки для реалізації зазначених умов: навчальної діяльності, навчально-професійної діяльності, тренажерної підготовки; визначити психологічні та методичні вимоги для впровадження експериментального спецкурсу.

Виклад основного матеріалу. Результативність системи підготовки курсантів у ВНЗ до ММО визначається науковими знаннями про сутність, закономірності, особливості, принципи, мету, завдання, зміст професійної діяльності та технології її здійснення, їх уміннями та

навичками. Основним показником результативності підготовки у ВНЗ є професійна, психологічна та особистісна готовність курсантів до майбутньої діяльності у ММО.

Українська дослідниця Н. Арсенєва етапами формування готовності майбутніх офіцерів до професійної діяльності вважає такі: попередній етап (первинна військово-професійна підготовка курсантів); основний етап (теоретична підготовка, тренажерна підготовка у ВВНЗ, мовна підготовка, військове стажування, льотна практика в авіаційних бригадах); етап адаптації молодих офіцерів до служби у військах; етап безпосередньої підготовки до участі в миротворчих операціях [1].

Сучасний етап і перспективи участі українських авіаторів у місіях під час виконання миротворчих операцій вимагають урахувувати пріоритети у формуванні інтелектуальної сфери майбутнього льотчика, використовуючи інноваційні способи й методи активізації когнітивної активності курсантів; створювати мережу комп'ютерних навчальних програм, які б обслуговували всі етапи підготовки військових пілотів; формувати іншомовну професійну компетентність для виконання миротворчих операцій, проведення спільних навчань з воїнами різних країн світу тощо.

Оскільки, як правило, командування частин ММО – іноземці, тому це є важливою особливістю, яку необхідно враховувати під час підготовки пілотів до виконання миротворчих завдань у складі миротворчих підрозділів. У зв'язку з цим іноземна мова виступає засобом службової взаємодії миротворців та отримання необхідної інформації. Науковою основою її вивчення є загальнофілософські закони пізнання, дидактичні закономірності, принципи та положення теорій суб'єктно-діяльнісного навчання, поетапного формування розумових дій, проблемного навчання.

На сьогодні панує думка британських фахівців, які до рівнів володіння іноземною мовою відносять рівень елементарного користувача, рівень незалежного користувача та рівень досвідченого користувача. Вона співвідноситься зі світовими загальновідомими рівнями володіння іноземною мовою (STANAG/СТАНАГ 6001) [4].

Провідним принципом навчання курсантів вважаємо військово-прикладну спрямованість іншомовної підготовки. Темі занять мають бути безпосередньо пов'язаними з майбутніми службовими функціями миротворців та сприяти їх ефективному вирішенню під час ММО.

Основними загальнодидактичними принципами до змісту, організації і методики навчання майбутніх військових пілотів до ММО можуть бути такі: відповідність мети та змісту, організації навчання вимогам професійної діяльності майбутніх миротворців в умовах здійснення ММО; науковість і практична спрямованість; свідомість, активність і самостійність курсантів як суб'єктів навчальної діяльності; наочність; систематичність, послідовність і комплексність; контекстність та продуктивність навчання на прикладах миротворчої діяльності; диференційний та індивідуальний підходи під час наземної підготовки.

Учений В. Хацанівський необхідними складовими досягнення успіху в мовній підготовці вважає такі правила: 1) правильний підбір слухачів кожної групи, для чого проводилось обов'язкове попереднє тестування, яке дало змогу

визначити рівень володіння англійською мовою кожним воїном; групи формувалися згідно з результатами тестування; 2) використання автентичних посібників і навчальних матеріалів для іншомовної підготовки воїнів; 3) зацікавленість і мотивація слухачів, впевненість, що вони можуть застосувати отримані знання під час миротворчих місій; 4) регулярність відвідування занять, особливо коли навчальний час обмежений [3].

Педагогічними умовами формування готовності майбутніх військових пілотів до міжнародних миротворчих операцій у нашому дослідженні визначено такі:

- моделювання процесу формування готовності майбутніх військових пілотів до міжнародних миротворчих операцій засобами інтегративних проблемних завдань наземної підготовки;

- мотивування майбутніх військових пілотів до професійної міжсуб'єктної взаємодії з іноземними партнерами з країн-учасниць при виконанні міжнародних миротворчих операцій;

- надання змісту і методиці професійної підготовки майбутніх військових пілотів контекстного професійного характеру, що відтворюють ситуації професійної міжсуб'єктної взаємодії у міжнародних миротворчих операціях;

- використання форм і методів інтерактивного навчання, що базуються на квазіпрофесійних проблемних завданнях, що виникають під час міжнародних польотів та міжнародних миротворчих операцій;

- рефлексивний аналіз майбутніми військовими пілотами рівня сформованості готовності до міжнародних миротворчих операцій у сучасних умовах нових загроз тероризму.

Реалізацію зазначених умов було здійснено на таких рівнях професійної підготовки курсантів:

на рівні навчальної діяльності: лекції-бесіди, що забезпечували безпосередній контакт з аудиторією, давали можливість презентувати сучасний досвід ММО, наводити факти, привернути увагу курсантів до найважливіших питань комунікації та застосування взаємодії під час ММО, пробудити їх зацікавленість; лекції-дискусії, що передбачали вільний обмін між курсантами поглядами з навчальних проблем та надавали можливість формувати необхідні настанови й мотиви; заняття з використанням дискусійних методів ("мозковий штурм", "круглий стіл", "аналіз конкретних ситуацій") для формування комунікативної гнучкості та досвіду;

на рівні навчально-професійної діяльності: організація науково-дослідницької діяльності з проблем ММО (залучення курсантів до написання рефератів; підготовка виступів на науково-практичних конференціях, олімпіадах та конкурсах творчих робіт), постановка цільових завдань на проходження льотної практики, ведення щоденника льотної практики для самовдосконалення;

на рівні тренажерної діяльності: програвання різноманітних імітаційних ситуацій професійного характеру на комплексних тренажерах літака, що давали можливість наблизитись у діях до умов професійної діяльності; відпрацювання вправ з комунікації в екіпажах та з іноземними партнерами в лінгафонних класах для розвитку професійно важливих

якостей та формування іншомовної компетентності.

Курсантам було запропоновано завдання, що реалізують принципи продуктивного навчання: самостійно розробити варіанти дій під час проблемних ситуацій; скласти висновки за матеріалами лекції; виділити ключові слова, на яких базується зміст теми; відобразити схематичні зв'язки заняття, розробити план дій або взаємодії з екіпажем; виділити композиційні блоки; розробити можливий діалог з іноземними партнерами.

Також ми виходили з того, що, як показало вивчення освітньо-кваліфікаційних характеристик фахівців, професіограм, психограм пілотів, поряд із загальними якостями, притаманними професіоналам, у майбутніх військових пілотів необхідно сформувати й специфічні характеристики, обумовлені особливостями їхньої діяльності [1]. Ця умова знайшла своє відображення в розробленому нами спецкурсі “Основи формування готовності майбутніх військових льотчиків до міжнародних миротворчих операцій”, який було запропоновано курсантам експериментальної групи. Необхідність проведення спецкурсу виникла у зв'язку з тим, що в програмах дисциплін кафедр сьогодні недостатньо розкриті питання, пов'язані з формуванням такої готовності. Рівень об'єктивності матеріалів досягався відповідно до таких вимог: відповідність змісту матеріалу функціональним обов'язкам, оптимальний рівень складності; надійність; валідність; усебічність оцінки різних рівнів засвоєння навчальної інформації.

При впровадженні спецкурсу ми враховували певні вимоги:

- психологічні вимоги: формування внутрішньої і зовнішньої мотивації до навчальної діяльності (за допомогою пояснення значущості готовності майбутніх пілотів до ММО), визначення рейтингу за підсумком навчання;

- методичні вимоги: застосування активних методів навчання та врахування особливостей ММО; побудова міжпредметних зв'язків, взаємозв'язок методичних одиниць, методів навчання та форм контролю.

Висновки. Таким чином, у статті розглянуто організаційно-педагогічні умови формування готовності майбутніх військових льотчиків до міжнародних миротворчих операцій під час наземної підготовки. Запропоновано рівні професійної підготовки для реалізації зазначених умов, наведено психологічні та методичні вимоги для впровадження експериментального спецкурсу.

Напрямки подальшого пошуку – використання методів продуктивного навчання курсантів під час тренажерної підготовки.

ЛІТЕРАТУРА

1. Арсен'єва Н.Б. Аналіз проблеми формування пізнавальної самостійності майбутніх військових льотчиків у ВВНЗ в умовах інформатизації освіти / Н.Б. Арсен'єва // Проблеми інженерно-педагогічної освіти : зб. наук. пр. – Вип. 28-29. – 2010. – С. 122-126.

2. Нецадим М.І. Військова освіта України: історія, теорія, методологія, практика : [монографія] / М. І. Нецадим. – К., 2003. – 852 с.

3. Хацановський В.С. Методична система підготовки миротворчих контингентів і миротворчого персоналу Збройних Сил України / В.С. Хацановський // Педагогіка і психологія професійної освіти : наук.-метод. журн. – 2012. – № 5. – С. 78-87.

4. STANAG 6001. Language Testing Seminar: materials (BILS): р.Н. (Appendix A). – Germany : Marshal Centre, 2005.

Стаття надійшла до редакції 05.10.2016